

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут іноземної філології
НДІ "Драматургія", "Brecht-Zentrum"

Академія мистецтв м. Берлін
Архів Бертольта Брехта

Брехтівський науково-дослідний центр м. Аугсбург

Брехтівський часопис

Brecht-Heft

Статті
Доповіді
Есе

**Збірник наукових праць
(Філологічні науки)
№ 6**

Видання здійснено за підтримки департаменту культури та туризму
Житомирської ОДА

Житомир
Житомирський державний університет імені Івана Франка
2018

*Рекомендовано до друку на засіданні Науково-дослідного інституту "Драматургія".
Протокол №1 від 24.05.2018 р.*

Засновник: Житомирський державний університет імені Івана Франка

Ідея та шеф-редактор: доктор філологічних наук, професор Чирков О. С.

Відповідальні редактори: Закалюжний Л. В., Ліпісівський М. Л.

Верстка: Ничипорук Анастасія

Редакційна колегія

Астрахан Н. І. — доктор філологічних наук, доцент (Україна)
Білоус П. В. — доктор філологічних наук, професор (Україна)
Бондарева О. Є. — доктор філологічних наук, професор (Україна)
Васильєв Є. М. — доктор філологічних наук, доцент (Україна)
Віцисла Е. — доктор філологічних наук (Німеччина)
Галич О. А. — доктор філологічних наук, професор (Україна)
Гілесгайм Ю. — доктор філологічних наук, професор (Німеччина)
Горпенко В. Г. — доктор мистецтвознавства, професор (Україна)
Козлов Р.А. — доктор філологічних наук, професор (Україна)
Рихло П. В. — доктор філологічних наук, професор (Україна)
Шевчик Б.Г. — доктор філологічних наук, професор (Польща)

Рецензенти:

Вірченко Т. І. — доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури та компаративістики Київського університету імені Бориса Грінченка

Назарець В.М. — доктор філологічних наук, професор кафедри української мови та літератури Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука

Брехтівський часопис (Brecht-Neft): статті, доповіді, есе: Збірн. наук. праць (філолог. науки): № 6 / Ред. колегія Астрахан Н. І., Білоус П. В., Бондарева О. Є. та ін. — Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2018. — 136 с. (Укр., англ. і нім. мовами).

На обкладинці використано фото портрету «Бертольд Брехт» Сергія Носка (2018 р.).

УДК 821.112.2 - 2.09 (430)

ББК 83.3 (Нім)

Б 87

ISSN 2303-9612

© Житомирський державний
університет імені Івана Франка

ДРАМАТУРГІЧНИЙ ЛЕКСИКОН
ВИПУСК ДРУГИЙ¹: ЛІТЕРА «Б» (БАБА – БЯОБАЙ)

Ідея і концепція д.ф.н., проф. Чиркова О.С.

Наукова редакція д.ф.н., доц. Васильєва Є.М.

Баба (Є. Васильєв)
Байле (Л. Закалюжний)
Байцой (Г. Аманова)
Бакуйя (Є. Васильєв)
Баладна опера (І. Дмитрієва)
Балет (О. Литовська)
Балкон (Л. Закалюжний)
Бальба театр (Л. Закалюжний)
Банцзи (Г. Аманова)
Баоцзюань (Г. Аманова)
Барба (Л. Закалюжний)
Бардити (І. Можарівська)
Барельєфна сцена (Д. Капелюх)
Барокова драматургія (Л. Закалюжний)
Батлейка (О. Анхим)
Батоккіо (І. Можарівська)
Бгава (Є. Реутов)
Бгана (Є. Реутов)
Бедойо (Є. Галицька)
Безпредметні дії (І. Дмитрієва)
Бексан (Є. Галицька)
Бельетаж (Д. Капелюх)
Бельтрамм (І. Можарівська)
Бенефіс (О. Анхим)
Бенікума (Є. Васильєв)
Бенуар ложа (Д. Капелюх)
Берікаоба (О. Анхим)
Бідний театр (Л. Федоренко)
Білий клоун (Є. Васильєв)
Біньбай (Г. Аманова)
Біографічна драма (Т. Вірченко)
Біомеханіка (С. Соколовська)
Біс (Д. Капелюх)
Блазень (Є. Васильєв)
Богема (Д. Капелюх)
Бомолох (Є. Васильєв)
Бонвіван (Є. Галицька)
Братства (Р. Козлов)
Брігелла (Є. Васильєв)
Бродвейські театри (І. Дмитрієва)
Бугаку (Ю. Осадча)
Бугей (Ю. Осадча)
Буккаері (Ю. Осадча)
Буккон (О. Литовська)
Бульварний театр (Л. Закалюжний)
Булюлю (Є. Васильєв)
Бунраку (Ю. Осадча)

¹ Перший випуск «Драматургічного лексикону» (літера «А»: Абеле спелен – Аяцурі) надруковано у культурологічному часописі «Ars et scientia (Мистецтво і наука)». № 2. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2016. С. 71–124.

I і Пан II з драми «Стриптиз» С. Мрожека також контрастують як два типи клоунів. Б.к. є одним із персонажів п'єси Олега Антонова «Смертельний номер» (у постановці В. Машков його грав Віталій Єгоров). Образ Б.к. фігурує і в інших видах мистецтва: літературі (роман «Очима клоуна» Г. Бьоля, оповідання «Два клоуни» К. Арбеніна), кінематографі (образ Чарлі Чапліна, «Клоуни» Ф. Фелліні), естраді (образ сумного Пьєро у творчості О. Вертинського), рок-музиці («Б.к. – білий мученик» у пісні «Viva Kalman» групи «Агата Крісті») тощо.

Євгеній Васильєв

Біньбай (кит. 兵白) – діалог (бінь) і монолог (бай) у традиційній китайській музичній драмі (цзацзюй), який виконувався у перервах між аріями. Складали розмовну частину драми, писались прозою, створювались тогочасною розмовною мовою.

Гулістан Аманова

Біографічна драма – тематичний жанр п'єси, який відображає приватне, творче або суспільне життя знакової постаті в міжособистісних стосунках або її значення для народу, нації. Б. д. тільки входить у вітчизняну терміносистему, повноцінніше ствердившись у кінознавстві. Віддаленим попередником біографічної драми можна вважати міраклі з агіографічним сюжетом та історичну драму. В Україні зародком біографічної драми нового часу стала п'єса М. Старицького «Талан». Активне становлення біографічної драми спостерігається у ХХ ст. В Україні це низка п'єс з рецепцією постаті Т. Шевченка, до того ж не завжди успішна. У 1970-х рр. панувала соцреалістична т. зв. «ювілейна» п'єса. Повернення уваги до Б. д. засвідчує пошук драматургами нових образів і сюжетів, нових можливостей для жанрових трансформацій, а також прагнення переосмислення міфологізованих постатей, ставлення до яких є шаблонним, загерметизованим.

Героєм Б. д. найчастіше виступає письменник, митець або політичний діяч. Для реконструкції його біографії драматурги переважно обирають стосунки з близькою, коханою людиною. Постать «біографа» тут прихована, що зумовлено родовою особливістю, але про його позицію свідчить обраний життєвий факт, що підлягає художній інтерпретації. Історична біографічна п'єса добре представлена у В. Шекспіра. Серед світових зразків – «Свята Іоанна» Б. Шоу, «Лев узимку» Дж. Голдмена, «Амадей» П. Шеффера, «Тенцинг» М. Байдур, «Соф'я Ковалевська» братів Тур; спектакль «Jamais» С. Фат'янова. Популярністю у сучасних

українських драматургів (В. Герасимчука, О. Низовця, А. Багряної, Я. Верещака, Т. Іващенко, Неди Нежданой, О. Миколайчука та ін.) користуються Т. Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, О. Довженко, Олена Теліга, А. Шептицький, І. Мазепа, С. Бандера, Квітка Цісик, Катерина Білокур.

Прийоми творення героя Б. д. різноманітні, але помітно, що письменники тяжіють до використання авторської інтуїції та психологізації (зادля уникнення примітивного копіювання), прийомів сновидіння, інтермедіальних вкраплень (переважно музичного супроводу). Це зумовлює й домінування внутрішнього, гострого конфлікту. Крім того, зустрічаємо побудову п'єси за принципом «театру в театрі».

Хронотоп у Б. д. доволі рухливий. Часто спостерігаються перенесення в часі й просторі, що пояснюється бажанням охопити не один епізод із життя.

Архітектоніка Б. д.: представлення дійових осіб доволі спрощене, здебільшого містяться вказівки на соціальні стосунки без надмірної деталізації; поділ на дії, яви, сцени жанрово невнормований і залежить від стилістичних особливостей драматурга. Що виразніше п'єса належить до постмодерністської манери письма, то яскравіше зустрічаються інтермедіальні вкраплення, епілоги, прологи, яви-сновидіння тощо. У Б. д. можливе використання документальних матеріалів: листів, спогадів тощо.

Метою Б. д. може бути як реконструкція життєвої долі видатної людини, так і створення образу, що втілюватиме узагальнений тип певної культури.

Тетяна Вірченко

Біомеханіка – розділ біофізики, який вивчає механічні властивості живих організмів. Як театральний термін був введений В.Е. Мейєрхольдом в його театральну і педагогічну практику на початку 1920-х років для позначення нової системи підготовки акторів. Театральна Б. у своїй теоретичній частині, з одного боку, спиралась на психологічну концепцію В. Джемса (про первинність фізичної реакції по відношенню до реакції емоційної), на рефлексологію В.М. Бехтерева і експерименти І.П. Павлова. З іншого боку, Б. являла собою застосування ідеї американської школи організації праці послідовників Ф.В. Тейлора у сфері акторської гри. У практичній частині розробки біомеханічних вправ для акторів використовувався театральний досвід минулого: сценічна техніка комедії дель арте, методи гри Е. Дузе, С. Бернар, Дж. Грассо, Ф. Шаляпіна, Ж.